

De parallelweg

Terwijl de economische crisis voortduurt en alle aandacht opeist laat ook de democratische crisis, die al aan het einde van de vorige eeuw zichtbaar werd, van zich horen. De Europese verkiezingen van begin juni veroorzaakten opnieuw een aardverschuiving in het politieke landschap. De kiezers zijn massaal op drift geraakt op zoek naar een politieke omgeving waar zij zich thuis voelen: vertrouwd en veilig. De verliezende partijen geven met hun reactie op de uitslag allermindst de indruk te hebben begrepen wat er werkelijk aan de hand is. Mensen hebben steeds minder vertrouwen in beleid als zij zien dat de uitvoering maar matig lukt. Gewone hardwerkende burgers ervaren daarvan dagelijks de last in een land dat nota bene internationaal gezien tot de beter bestuurdere gerekend wordt. Nederland behoort tot de dichtstbevolkte landen ter wereld, is sterk internationaal georiënteerd en heeft veel van zijn welvaart hieraan te danken. Maar dit maakt het besturen van ons land ook tot een complexe opgave. Het is dan ook niet verwonderlijk dat aan de kwaliteit van het bestuur zeer hoge eisen worden gesteld en Nederlanders al snel zullen vinden dat het veel beter kan. De economische crisis plaatst de vraag naar de effectiviteit van ons bestuur middenin de schijnwerpers. Minister Guusje ter Horst deed tijdens het afgelopen VNG-congres de oproep om na te denken over de vraag of het huidige bestuurlijke stelsel toekomstbestendig is en of dit de overheid is die Nederland in de 21ste eeuw nodig heeft. Zij hoopt dat er bij de vorming van een nieuw kabinet bruikbare bouwstenen liggen om hierover keuzes te kunnen maken. Deze oproep is terecht, maar gemakkelijk wordt het niet, want al bijna veertig jaar worden hierover wel prachtige rapporten geschreven, maar haalt de gevestigde politiek er de schouders over op met de vaststelling, dat bestuurlijke reorganisatie in ons land toch niet lukt en wij onze aandacht beter aan de werkelijke problemen zouden moeten besteden. Daardoor is er niets terecht gekomen van een verandering van ons kiesstelsel, een gekozen minister-president, een gekozen burgemeester, fusie of opheffing van provincies, planmatige herindeling van gemeenten, vorming van kerndepartementen, versterking van de positie van uitvoeringsdiensten om er maar een paar te noemen. Denemarken, Zweden en Finland worden in de discussies over de economie vaak terecht genoemd als interessante voorbeelden. Op het gebied van de hervorming van de bestuurlijke organisatie zijn zij dat zonder enige twijfel. Laten we, met het oog op een sterker Nederland na de economische crisis en met de ambitie om een einde te maken aan de democratische crisis, de komende tijd niet kiezen voor structuur óf strategie, beter presteren binnen de bestaande structuren óf bestuurlijke hervorming, maar voor een parallelstrategie waarbij daadwerkelijk ruimte wordt geschapen voor verandering van ons politiek-bestuurlijke stelsel. De ironie wil, dat nagenoeg gelijktijdig met de oproep van minister ter Horst de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) het lijvige rapport “Slagvaardig bestuur” presenteerde, een advies over integraliteit en vertrouwen in het openbaar bestuur. Dit rapport is typerend voor de wijze waarop de afgelopen decennia over bestuurlijke reorganisatie gedacht en geschreven wordt op de vierkante kilometer rond het Binnenhof: behoedzaamheid voor snelheid, maatwerk voor robuustheid, experimenteren voor innovatie, complementariteit voor selectiviteit. Stuk voor stuk verstandige overwegingen, maar wel precies het recept dat wij de afgelopen veertig jaar gevolgd hebben. Het heeft de democratische crisis niet voorkomen en zal die ook niet oplossen. Voor herstel van vertrouwen en slagvaardigheid is meer durf en leiderschap nodig. Als wij daar niet toe bereid zijn zullen wij misschien weinig fouten maken, maar de top zeker niet bereiken.